

ДЕШЕВА

бібліотека

ОЛЬГА

ЕЛЬФ

15^ц

НОВОГО
ШЛЯХУ

АРГАН

Ярослав Готур.

ОЛЬГА

**Оповідання з Часів Німецької Окупації
Західної України**

1947

**ДЕШЕВА БІБЛІОТЕКА НОВОГО ШЛЯХУ
ч. 2.**

Printed in Canada

Це був звичайний собі, деревяний паркан, а радше проста огорожа із свіжих, рапавих, нічим немальованих, ні нічим незапусканих смерекових, чи соснових дощок, “започених” дрібненькими перлинками свіжої, запашної живиці, що чудовими самоцвітами блискіти їд промінням скучаного недавнім дощем, заходячого сонця.

І ці якраз рідні пахощі живиці були причиною Романового зворушення. Вертаючи з фабрики до “своїх” бараків, він навмисно оцею дорогою, через периферії міста, щоб хлипнути трохи свіжого повітря. І саме коли переходів попри оцей паркан, нагло щось близького, рідного, коханого залоскотало його в грудях . . . Це й був оцей запах свіжої живиці. Але рівночасно й зимна дрож проїшла йому поза шкурою, як згадав . . . Так це був теж подібний до цього, тільки не такий може високий паркан із сиріх дощок, біля котрого він вбів його! Отого “німака”, через котрого мусів втікати з краю і каратись тепер тут на чужині, як “фабричний невільник”. І знову станула йому живим образом перед очима ця несамовита ігодія, той памятної почі. Так, пригадує собі все докладно, начеб ще сьогодні це сталося.

Як сьогодні бачить він стацію великого міста, він приїхав був для полагодження справ кооперативі. І як сьогодні він бачить русяву головку і за-

плакалі очка малого, сільського хлопчика, що крізь сльози лебедів до своєї зашлаканої матері:

— Не плац мамо! Завтла буде длуге молоцко, а кулоцка знese длугі яєцка . . .

А ота мама, молода, передвчасно зіяла селянка, стояла похилившись над іцербами розбитої пляшки, з котрої молоко, великою, білою плямою розлилось по камяшій долівці просторої ждальні, та бючи себе пястуками по голові, лебеділа крізь сльози:

— Так, не плач, не плач дурна Євко! Не плач лецта суко! Самас того хотіла! Сама си їх в Бога віпросила! Сама рано та вечер молилася, щоб toti гади прийшли сюди! Най тепер тебе бютъ! Най ті конякуть!!! А натобі за то ще! А на!! — і знова вдарила себе кілька разів пястуками по голові.

А напроти неї стояв червоний, нузатий німець з “труячою головкою” на шапці та відзнаками фельдфебля “СС” на раменах, держучи в одній руці простий, селянської роботи кошик, накритий кольоровою хустинкою, а другою придержуючи на грудях поскладані вздовж цілого передрамені яйця — одне і друге добро, відіране молодій селянці.

Бачучи цю дивну для нього поведінку жінки, він звернуся по німецьки до гурту цікавих, що окружували їх:

— Чому вона бе себе по голові, та що вона весь час стільки говорить?

І тоді він надійшов був, він, Роман. Бачучи, що тут діється, він скипів увесь! Розіпхавши людей на

боки, ревнув він пузатому “візволителеві” теж по німецьки:

— Говорить вона тобі, собачий сину, що такого бандита, як ти, в цілому світі не має!!

І не чекаючи відповіді грюкнув його при останніх словах зі всієї сили пястуком в його налите лиці.

.... — — — — —

І наче якийсь тяжкий, несамовитий сон згадав Роман всі ці допити й знущання, що слідкували потім. Як водили його весь день з одної катівні в другу, як мучили фізично й морально. І той чудовий, місячний вечір і ту страшну, жахливу ніч, що мала бути його останньою.

Згадав, як ішов скований під ескортою п'яного ґенштапівця пустими вулицями міста, до т. зв. “огрудка”, найстрашнішої ґенштапівської катівні, звідкля вже живим не виходиться..

Згадав врешті і ту малу, опустілу вуличку на пе-ріферіях міста і той отінений деревами паркан, під котрим він вбив його, того супроводителя, тими ж таки залязками, котрими той його скував. Властиво не хотів його вбивати, щоб другі потім за нього не терпіли. Але він так якось відхилив був голову, що удар попав в самий пульс і “німак” навіть не зойкнув, як чортові душу віддав. Був “ферти” як казав Василь.

Ах, так! Василь ! І знову нова постать станула Романові перед очима. Постать здегенерованого, згорбленого типа, з руками в кишенах, з обвиненою пест-

рим шаликом шиею, в насуненому майже на очі кашкеті, з під котрого виставав жмут темного волосся, що майже зовсім заслонював йому одно око і недбало обвисаючу з кутика уст папіроскою. Запримітивши його щойно тоді, коли було вже “по всім”. Забравши німцеві пістолю із запасним магазином куль та його сліцу ліхтарку, піdnімався він саме з землі коли побачив, що над ним хтось стоять. Оце й був він. Отой “його” Василь.

Побачивши його, Роман відразу скочив на рівні ноги та прикладаючи йому кінець пістолі до самих грудей, спітав по тихо, але рішуче:

— Хто ти?

— Сховайте це — відповів йому, не моргнувши навіть оком тиші. Я свій хлоп і “все те” нічого мене не обходить. Хочу лише добре приглянутися йому — і тут кинув він нелбало головою в сторону лежачого німця — кишені “збадати”.

Не боронив йому цього; але якась дрож обурження пройшла йому по всему тілі.

Такий був отой “його” Василь. Наспілку з ним занесли німця до нашів засипаної пивниці якогось заваленого дому і заложили трупа цілою купою старих блях та поломаних скринок, а сам вхід завалили до репти цеглами.

Упоравшись з тою осоружною роботою, пішли вони через якісь огороди та сади до Василя, до хати, де Роман мав переодягтись, щоб під час дальшої утечі його не розпізнано.

Хата, де жив Василь була це стара, похилена вже

віком офіцина з малим піддашям, де видно теж хтось мусів мешкати, бо у малому віконці, майже під са-мим дахом блимало жовтаве світло. Василь, що весь час ішов попереду, застукав у заржавілу бляху, котрою було залатане невеличке вікно, зза котро-го крізь шпари теж пробивалось світло.

То ти, Василю? — спитав з нутра якийсь захрип-лий голос, що нагадував Романові скрипіння жу-равля при колодязі.

Я, Я! Відчиняй! — відповів притишено Василь.

Стало чутно, що за тонкою стіною хтось відсунув крісло, запляпали по підлозі мягкі катці, потім хтось перекрутів у замку ключ, заскрипіли немаза-ні двері, і зпода них, малоощо вище понад клямкою, показалася лиса голова малого чоловічка.

— А хто це з тобою? — спитав притишено скрип-лячий голос.

— Не бійся, Тоньку, це свій! — відповів Василь.

Лиса голова щезнула за дверима, а Роман з Ва-силем вступили по гнуучких, спорохнявілих сходах до малих, позакладаних всяким крамом сіней, з кот-рих, наскільки дозволяла це бачити вузка смуга світла, що падала крізь відхилені, кухонні двері, великі вузкі, стрімкі сходи на гору. Мабуть до тої кімнатки, де бачили вони з надвору світло.

З сіней увійшли вони до малої, темнавої кухні, де вже на порозі вдарив Романа тяжкий сопух ку-хонних зливів, вогкості та людського поту. Лисий чоловічок, що недавно отвірав їм двері, сидів за вузким, довгим столом на розстеленому ліжку на

котрому мабуть перед тим вже мусів спати, а напроти нього, по другій стороні стола сиділа, похилившись над якоюсь книжкою, дуже ще молоденька дівчина, з чорним мов крукове крило волосям, що грубими, філястими пуклями різко відбивалося від її ніжного, блідого профілю.

Роман поздоровив присутніх добрым вечером. На звук його голосу дівчина відвернула лице від книжки і на нього глянула з під тонких, чорних брів пара великих, синіх очей Мадонни та повні, викривлені визиваючою усмішкою, грішні уста проститутки, з поза котрих визирали два рядочки рівненьких, спіжно — білих, мов інерли зубів.

Під час коли Роман потапав у бездонних блакитах очей дівчини, хитрі очка малого чоловічка, до котрого Роман відразу почув якусь мимовільну нехіть, скакали неспокійно по ньому, міряючи його від стіп до голови, начебажали пропіти наскрізь кожну частину його душі і тіла. По якомусь часі лисий тип перекинув свій погляд на Василя і допитливо кивнув головою в сторону Романа. Роман, хоч і був весь час зайнятий дівчиною, помітив той рух і, щоб заспокоїти цікавість старого, підійшов до нього блиże та простягаючи йому руку сказав:

— Вибачте, що клопочу вас в так шізню пору, але я тут хотів оновісти йому коротко всю свою пригоду. Але в той мент Василь штовхнув його легко ліктем в бік, моргаючи, щоб мовчав і повів очима в сторону дівчини. Потім повернувсь до малого чоловічка, кивнув йому головою в сторону дверей, що

вели до другої кімнати і сказав:

—Ходи за мною!—

Малий чоловічок встав скоро з ліжка, оглянувся кілька разів кругом себе, закліпав непевно очима, глянув мимоходом на Романа, поставив палець на уста і потупав дрібними кроками до дверей другої кімнати, куди вийшов за ним і Василь.

Так остав Роман сам на сам з дівчиною, що все ще вперто дивилася на нього та якось дивно, глумливо — визиваюче усміхалася до нього своїми грізними устами. Настала коротка неприємна мовчанка. Якось глупо і ніякovo було йому стояти так проти неї, наче води в рот набравши. Ніхто його їй не представляв, тож сам мусів це зробити! Підійшов отже блиże до стола та вимавляючи якесь прізвище, витягнув до неї руку. Дівчина у першій хвилині начеб змішалась, але теж подала йому руку і майже шепотом сказала:

— Ольга!

—Ах, Оля... Гарне імя, тільки якось неладно вимовляєте — сказав і собі усміхаючись Роман.

— Так усі мене тут кличуть... — відповіла вона, почервонівшись по сам носик.

— То зле!... Требаб вам нові хрестини справити!... зажартував Роман. А що це ви щікавого читаєте, якщо можна знати?

—От таке собі для забиття часу. Але досить цікаве, відповіла дівчина, подаючи йому жмут зялозених, розлітаючихся карток, що були колись книжкою.

Роман взяв книжку в руки, глянув на заголовок

і якось дивно похитав головою. Був це якийсь кримінальний роман Марчинського. Дівчина помітила мабуть той його рух, бо знова почервоніла, як рожа, а опустивши очі до долу винувато сказала:

— Коли нічого кращого не має, муситься вдоволяти тім що попаде в руки. Зрештою й читати нема кого, хиба в ночі!

Тут перервала вона цю, як бачилось, неприємну для неї тему і глянувши йому прямо в очі спіткала:

— А ви сюди як попали? Бачу по вас, що мали вас вже у своїх лабетах. Ой, небезпечно тепер ходити ночами! Недавно тут недалеко таки від нас, ще перед “поліційною годиною” одного чоловіка застріли. Але, чогож стоїте? Сідайте, будь ласка!

Та сідати не було властиво де, бо всі крісла та стільці були заложені всякою посудою та різними частинами гардероби. Бачучи, що Роман безрадно розглядається навколо себе, дівчина дитяче—збиточно розвіміялась, а роблячи йому місце біля себе на лавочці, сказала:

— Сідайте тут — а наколи Роман хвилинку отягався, додала: Не бійтесь, не вкушу вас. Коли вже сидів біля неї, споважніла нагло і спіткала:

Чому мовчите? Чому не хотите нічого про себе говорити? Боїтесь мене? Думаете, що скажу, кому не треба?

В першій хвилині Роман і справді не знат, що йому робити. З поведінки Василя і Тонька бачив, що вона щонебудь знала про те, що сталося. Хотіли ма-

бути вперід самі між собою все обговорити. Але рівночасно відчував він, що оба вони, так один як і другий так мало заслуговували на якенебудь довіря, що радше перед ними треба було йому матися на обережності, як перед отсею простодушною дівчиною. Не надумуючись довго, став їй оповідати про все, що йому приключилося.

Під час коли Роман розмовляв з дівчиною в кухні, зовсім інша розмова йшла в другій кімнаті, котру її жителі називали чомусь “покоєм”.

При жовтавому свіtlі блимаючої свічки спіdlo тут на широкому тапчані, нахилившись до себе головами, троє людей: знаний вже нам Василь, його мати Анна, жінка около сорока років та їхній “опікун” Тонько, той самий лисий чоловічок, що впускав недавно Романа і Василя до хати.

Василь скінчив саме оповідати про все, що бачив і чув під час своїх нічних мандрів і предложив їм Романове прохання, щоб вони передержали його у себе до ранку та обміняли його одяг за інший.

Запанувала коротка мовчанка. Всі троє переглянулись між собою, а мати Василя по надумі сказала:

Та треба буде йому дати ті зелені Юзекові сподні і ту твою гранатову блузку, старий...

Обоє мати і син, глянули на свого “опікуна”. Той однак, начеб не чув, що до нього говорять, сидів дальше мовчки, потупивши вдолину очі.

— Ну, чого мовчиш, начеб води в рот набрав?
— спитала нетерпляче Анна.

Тонько однак дальше нічого невідзивався і сидів нерухомо, оглядаючи брудні пальці своїх босих ніг. Нагло його голова зачала якось дивно трястись, рамена підскакувати, а з викривлених злючою усмішкою уст дався чути притишений, уриваний сміх.

Мати і син глянули здивовано на нього, а коли він дальше сміявся тим своїм діявольським сміхом, Анна не втерпіла і ображено спітала:

—Чого смієшся? Таж його убрання напевно більше варте, як ті твої лахи!

На ці слова Тонько підняв знову голову догори і глянувши на неї зі згірдливо — глумливою усмішкою, сказав:

Більше, кажеш варте? Хе, хе, хе, хе! А щож він сам варта? Га? —спітав прижмуризши хитро маленькі очі, що блистіли хижачькою жаждою нахви.

Мати і син переглянулись счудовано по собі. Не могучи однак нічого путнього збегнути з його слів, здивгнула тільки раменами, а Анна з нетерпеливістю в голосі сказала:

— Ет, некрути нам тут голови своїми дурними смішками, тільки кажи просто, що думаєш! —

На ці слова Тонько стулив уста, як до свисту, а піднявши праву руку до гори покрутів вказуючим пальцем в напрямі чола.

—Думаю, відповів він, що ви обидвое такі дурні, як чопи! Мати такого “пташка” в руках, і так його “за бездурно” випустити? Е... Аж такий дурний Тонько вже не є!

Василь з матірю не обізвались зразу на це ні словом, начеб не могли, чи не хотіли зрозуміти “до чого гне” їхній “опікун”. Врешті Василь по якомусь часі промовив:

— Та що від нього возмеш, коли він вже в німецьких руках був!

Тонько на те знова засміявся притишеним сміхом, що був тепер подібний до сичіння гадюки та прижмуривши ще більше свої малі очі, що стали подібними до двох острих ішпильчиків, відповів:

— В німецьких кажеш, руках був? Ну, і щож з того? Те, що він мав, чи теж має при собі і так мене нічого не обходить! Найважніше для нас те, що його самого маємо!! От що!! Чи ж ви знаете, що це значить? Що ми за нього можемо мати? Тож це подвійна добича: раз ,як втікач, а друге, як вбійник Німця та ще й геніталівця!! Тож це є: і готові гроші, і німецькі картки, ну і та “стружівка” на “Юзефівці ” буде вже без дальнього ходження напевно наша, як мур! Тільки треба буде його конечно задержати тут так довго, доки я не повідомлю про це поліції. Тай треба з тим рахуватися, що він узброєний!

Ну, а як це зробиш? спітала з якоюсь непевністю в голосі Анна. Тож він, каже Василь, зараз зраня йде звідсіль геть! А тепер по ночі, хто піде на поліцію, щоб ще хто застрілив по дорозі.

— І над тим я подумав!.. — відповів по чортівськи усміхаючись Тонько. — На все є рада! А чим же краще можна придергати такого, як він “хлопчика”, як не “дівчинкою”? Га? А Ольга у нас ніби

нащо? Го, Го! На неї він піде,—як кіт на сало! Треба було бачити, як він пожерав її очима, як лише увійшов у хату! Кажу вам, що при ній остане він тут так довго, як цого нам лише буде треба! Зараз скажу Юзекові, щоб ішов на діл спати, а їх обое, Ольгу і його пішлемо як пару голубчиків, на гору, під дах. Там вона приспить його, як дитину, поки я не справлюсь зі всім. Хе, хе, хе! А я тільки скоро світ, тай на поліцію! Ну й не добре придумано, стара? Га? Хе, хе, хе!

Але стара не дуже здається була захищена пляном своєого коханця, бо якось сумнівно похитала головою і з якоюсь непевністю в голосі спітала:

— Добре. Але що буде, коли Ольга не згодиться на це?

На ці слова старої Тонько аж підскочив на тапчані і засичав, як натоптаний гад:

Що? Не згодиться? Най липі спробує противистись! А за що ми її тут тримаємо? А за що ж ми її жебрачку-маму годували та піклувались та опікувалися нею, щоб не здохла десь під плотом?! А хто ж нам зверне всі ті гроші, щоми для неї на лікарства видали. Га? Най лише попробує не хотіти! А якби липі хотіла нас зрадити, — то видиш це? Тут видобув він зза підшевки штанів короткий штилер і блиснув ним перед очима Анні. — По саму ручку застромлю їй це в само серце, як лише словом їому про щось писне! Як щось непевного завважу! Тут право стоять за мною!!! — При останніх словах він з найвищим самовдоволенням, вдарився цілою долонею по

грудях, насолоджуючись тими своїми словами, що врешті знайшлося якесь право, що стоять за ним. Стару однак мабуть не дуже переконували ці його слова, бо вона якось глумливо спітала:

— Право кажеш? А якеж це право? Чи те, що ти його сьогодні ввесь день так кляв?

— Тонько нетерпляче тріпнув у воздухі рукою і відповів шорстко:

— Липши це! Іди лішне і дай йому щось зісти та вишукай йому ті лахи, щоб перебрався! Найгадає, що хочемо йти йому на руку! А Ольгу пришли мені зараз сюди, щоб я з нею сам переговорив всю справу! Ну, скоро рухайся, стара!

Воркотячи собі щось під носом на тему своїх хворих ніг, пізної пори, браку їжі та дров, стала стара поволі убиратися та заклявши з тиха не знали вже кому, пошкандибала, шляпаючи подертими капцями до кухні.

— — — — —
Під час коли Анна поралась коло печі прилагоджуванням вечері для Романа і Василя, а Роман перебірався в друге убрання, сиділа Оля у покою напроти Тонька, вислухуючи його чортівських наук та вказівок, густо переплітуваних всякими погрозами та застрашуваннями. Ніколи ще так вона з ним не говорила. Все боялась його. Коли давніше бувало, мусіла з ним бути сам—на—сам, все старалася тоді вишукати собі якусь роботу, щоб лиш не говорити з ним. Тепер однак мусіла слухати його. Бо він ніколи ще не говорив так з нею! Зачав відразу з то

го, що вбє її таки тім ножем, що держав його в руках, коли вона не послухає його, або хоч словечком проговориться перед їхнім “гостем” про те, що він їй тут говорить! Коли ж однак не заведе його та виважеться як слід з усого, то і життя її покращає і свою пайку надгороди дістане і буде вже могла записатися на ті курси, що про них вже й у снах говорить.

Виявивши дівчинці весь свій плян до найменьших подробиць, сказав він їй присягнутись на память її матері, що виконає все, як слід, що до неї належажатиме.

Заскочена тим всім дівчина хотіла спершу боронитися. Казала, що боїться сама за себе, що не зуміє вивязатися з цого, що може пришадково зрадитися чимсь. Всі ті однак її викрути на ніщо не здалися! Мучена його переконуваннями, застраплена жахливими погрозами дівчина, хоч і зі слізами в очах, все ж таки присягнула вкінці виконати все по його приказам.

По тій розмові вийшли вони обидві знов до кухні, де Роман з Василем съорвали якусь юпку. Побажавши їм “доброго апетиту”, Тонько вийшов до сіней. По скрицінні сходів можна було догадатися, що поліз він на піддаше, звідки й справді за хвилину стало чутно якусь розмову. По якомусь часі сходи знова заскрипіли і до кухні увійшов Тонько, а за ним якийсь молодик, з лицем усім у веснянках, хлопець що боязко станув біля дверей і з страхом водив очима то на Романа то на Тонька. А Тонько тимчасом з вдоволено-веселою міною підійшов до Рома-

на, поклепав його приязно по рамені, похвалив його новий “анцут” та сказав, що “все буде в порядку”. По тім, з тою ж приязною усмішкою, звернувся він до Олі:

— А ти проведеш “пана” на гору та прилагодиш все до спання! Юзек буде сьогодні спати з нами — закінчив.

Цей солодкавий, приятельський тон та перевічливлене поведінка Тонька насторожили Романа до обережності. “Що цей карлик затіває? і що це він так довго говорив з Олею в покой?” — подумав і мимоволі глянув в сторону дівчини. Вона мабуть відчула його погляд на собі, бо й собіглянула на нього своїми великими, яскравими очима.

— “Ні, ті очі не можуть лукавити!” — подумав собі Роман, — “А коли навіть і є щось на речі”, то вона напевно все йому скаже!” —

Вдаючи, що нічого не підозріває, встав Роман зза стола і собі теж зовсім свободно та чимно звернувся до Тонька:

— Велике спасибі вам за ваше клопотання моєю особою! Колись, як все добре скінчиться, може буду міг вам якось віддячитись! А тепер, покищо добраніч вам всім! — закінчив Роман, бачучи, що Оля вже відчинила двері до сіней та зі запаленою свічкою в руках чекає на нього.

Кімната на горі, хоч і маленька, зробила на Романа далеко пріємнійше враження як помешкання на долині. Хоч і тут вправді стіл та крісла

були заложені всяким електричним пристроям, біля котрого порався мабуть той рудий тип, що перед хвилюю зійшов був до кухні, то все ж таки в цілому, хоч і дуже скромному її умебльованні відразу добачувалося жіночу руку. Чистенькі, мережані фіраночки на вікні, цвітучі вазонки під вікном, декілька виников на столиках та поличках, кілька макаток та непоганих образків на стінах,—все те творило присмну гармонійну цілість та дихало своєрідним теплом.

— Приємно тут. Це невпо була ваша кімнатка! Сказав Роман до дівчини, розглядаючись довкола.

Однак Оля, що зараз з їх приходом до кімнатки взялась за упорядкування її, пічого не відповідала йому на його заввагу. Перекладаючи з помітним здінеруванням весь “крам” зі стола та крісл на стажерку біля стіни, вона хвилянами приставала, задумувалась над чимось, важко зітхала і з нехіттю кидала позбирані речі на поліцю.

Ця пагла зміна в поведінці дівчини, що до недавна ще була така балакуча та звічлива до нього, немало здивувала і зацікавила Романа. А що найбільше вразило його, то було це, що зміна наступила зараз по її розмові з Топъком. Будучи з природи ширим та отвертим, не міг він знести того стану неясності та напруження. Не надумуючись отже довго, як тільки переходила вона попри нього, загородив їй дорогу, взяв за обидві руки та стараючись глянути її в очі, котрі вона чомусь все опускала до долу, спітав:

— Що це ви, панно Олю, так нагло змінились? Такі якісі начеб гнівливі стали?

Дівчина, що весь час ні разу не глянула йому в очі, помовчала хвилину а врешті якось уривано відповіла:

— Так, недобра! Бо ніби навіщо було вам встравати в ту цілу авантюру та робити стільки кло-поту собі і другим!

Це “другим” сказала вона з ноткою якогось глибокого, укриваного жалю і викиду в голосі, від чого однак Романові зробилося чомусь дуже приємно на душі. Взяв її ніжно за підборіддя та стараючись, мимо її супротиву, заглянути їй просто в очі, відповів:

— Так мусіло статися, дитинко... І, коли б вій були мужчиною і замість мене стояли тоді на стації та бачили ту до неба о помсту кличучу несправедливість, це грубе насилля, то ви напевно поступили були так само, як я це зробив!

Оля підняла на нього очі, з котрих глядів безмежний смуток і майже шепотом промовила:

— Ви з “організації”? Правда?

Такого питання з уст цеї простенької дівчини, що її ще недавно застав був над читаням бульварно-кrimінального роману, він ніяк не сподівався! Був приємно заскочений! Підступив отже бліздце до неї, глядячи рукою її лискучі кучері, сказав поволі, начеб важив кожне слово:

Hi, не з “організації” я, Олю... А принайменше не з твої, згл. не з тих, які ви маєте на думці. Належу зате до іншої, до котрої теж і ви, і всі ми належимо,

а котрій на імя людство! Організація ця, хоч не має на разі жадних вождів, ні “фірерів”, стойть однак мимо всого вище понад всі інші, а це тому, що бажає вона добра і щастя не лише для певних одиниць, груп, чи народів, але однаково для всіх тому якраз, що всі ми є люди! І через це якраз не можемо ми стерпіти жадного насильства одних над другими! Хотів, було ще щось на цю тему говорити, та тут Оля нагло перебила йому:

— Ах, слова, слова! Скільки вже їх від ріжніх людей та партій наслухались! А тим часом ви все ж таки проступник і вбийник! І за вас гонять! От що!

Роман чув, що дівчина стає йому з кожньою хвилиною щораз блищою та щораз більш коханою. Мимоволі притулив її блище до себе і сказав:

— Так, це іправда, що в сьогодніших, забріханих часах часто годі людині вірити в якінебудь гасла! Але мимо всого мусите признати, що є певні загально - людські і незмінні життєвої засади, від котрих не вільно людині відступати і за котрими треба все постояти, коли хтось взагалі хоче називати себе людиною! І через те, я ні крихіткі не жалю свого вчинку! Противно! Я радий, що це сталося і що стільки людей бачило це! Бо, хоч це і був дрібний тільки, відірваний випадок, то все ж таки зумусив він тих, що бачили це, призадуматись над його причинами і витягнути з того певні висновки! І напевно не один з них, а як і не з них самих, то з тих, котрим вони будуть про це розказувати, скаже собі врешті, що коли одна людина зважилася чинно за-

реагувати проти насильства, то може це зробити і він сам, або на спілку з другими. І, повірте мені що хоч я сам все був противній всяким актам терору. то тепер, по цьому випадкові, переконався, що без нього годі таки часом обйтись! І тому тепер іду і я сам просто звідсіль між тих таких, як ви кажете, “з організації”!!

Та тут Оля, що весь час, потупивши очі в долину, спокійно, здавалось, слухала слів, стряслася нагло на всему тілі і глянувші на нього широко відчиненими, наче від переляку, очима, з тревогою в голосі промовила:

— Ні, ні! Нізащо в світі! Того не смієте робити! В жадному випадку ні! Благаю вас о це!

Здивований тим наглим вибухом дівчини Роман спітав:

А це чому? А щож мені іншого робити?

— Ах!.. Все інше, тільки не те! Ні! Ви цього не зробите! Виж такі добрі! Саміж кажете, що хочете добра для всіх! А там стільки страхіття! Стільки крові! І стільки невинної крові ллеться при тім! Ні, ні! це буlob страшне, жахливе! Пообіцяйте, присягніть мені тут зараз таки, що цього не зробите! Прощу вас, благаю!

І наче боячись, щоб він справді зараз таки не ішов від неї, обняла його руками і ніжно притулившись до нього всім тілом, оперла голівку на його рамені. За хвилину однак знова глянула на нього очима, в котрих блістіли слези і майже шепотом повторила:

— Не зробиш цього, Ромцю! Правда, що ні? Такому проханню не міг Роман перечити... Пригорнувши її міцно до себе, впився в її грішні уста, забиваючи про все, що було і що буде.

Було ще зовсім темно, як Оля розплющила очі. Тільки там за вікном, далеко на сході небо зачинало поволі з гранатового робитися сірим.

Хвилину лежала нерухомо, не знаючи спершу де вона, та що з нею діється. Скорі однак пригадала собі все і кров вдарила їй до лиця! Господи! Чи не пізно вже? Скорі буде вже світати! Чи не пішов вже Тонько на поліцію? Ще вчора у вечорі хотіла вона розказати Романові про все, що проти нього тут кнується, але якось не могла здобутись на це! Не сміла профанувати тих чудових хвилин щастя. А потім поснули обое. Але тепер не сміє тратити ні хвилинки часу на марне! Мусять зараз втікати! І то обое разом!

Ніжно, як мати над дитиною, нахилилась вона над сплячим хлоїцем та ніжними поцілуями стала вкривати його чоло, очі, уста. Але за великі були страхіття попереднього дня та солодкі були розкоші ночі, щоб так легко можна було його добудитися!... І добрих пару хвилин проміянуло, заки він розплющив очі та прийшов до себе.

Густо переплітаючи свої слова слезами та поцілуями, оповіла йому дівчина про все, про що вчора вона довідалася та що їх обое чекає, якщо зараз таки не втечуть звідсіль! Гаятись не було коли!

Стануло на тому, що втікають зараз, не чекаючи дня, щоб якнайскоріше вирватись з міста. Потім, десь даліше, в якісь іншій місцевості зголосяться до якогось транспорту до Німеччини, де й перечекають так довго, поки, як казала вона, “злий злого зість”!

Йшли остережно, навипиньки щоб нікого на долині не збудити. Оля, як краще обзнайомлена з домашніми ходами попереду, а Роман з пістолею в одній руці та сліпою ліхтаркою в другій, позаду. Світла не світили, щоб передвчасно не зрадитись. Двері при відчиненні їх легко заскрипіли і втікаючим серця на хвилину перестали битися... Постоявши хвилинку мовчки, ступили знова пару кроків вперед і станули на сходах, що вже при першому їхньому кроці немilosердно заскрипіли. Зійшли пару ступеньків вниз, якраз до того місця, де сходи творили закрут. Тут Оля опустила на хвилю руку Романа, щоб придеркатись поруч. І тут сталося нагло щось так ненадійного, так жахливого, що Романа дрож прошибла по всему тілі. Бо тільки дівчина опустила його руку і поступила один крок вниз, як нагло на сходах, трохи нище від них щось порушилось і рівночасно страшний крик переляку перервав тишку ночі! Роман моментально натиснув гучик своєї ліхтарки і в смузі світла рефлектора побачив Тонька, що одною рукою хватив дівчину за рамя, а другою вбивав вістря своєго ножа в її грудь. Немаючи часу на ціляння, вистрілив Роман майже навманиня зі своєї пістолі, а дикий рев, що рознісся зараз по цьому і стукіт чогось важкого, що покоти-

лося по сходах, казали догадуватися, що стріл не хибив.

Як тішр, коли йому ранять його молоденьке, так кинувся Роман до Олі, що оперта одним раменем об стіну, лежала, як скопчена квітка нерухомо на сплямлених свіжою кровю сходах. Один погляд вистарчив йому, щоб переконатися, що вона вже не до цього світу належить! Тисячі думок, як рій насти рливих бжіл, заворушились йому в голові: “Втікати? А її оставити тут? Ні! Цього не зробивби ніза-що в світі! Взяти її на руки і втікати разом з нею? Це булоб божевіллям!! А може все ж таки вдасться ще врятувати її? Та тут, на сходах, як може він її рятувати? А тут кождя секунда йде на вагу золота! Вкінці рішився; вернеться з нею назад до кімнатки на горі, з котрої недавно вийшли, а там побачить, що йому дальнє робити!”

Взяв ліхтарку в зуби (пістолі, для всякого випадку не викискав з руки) і підняв дівчину осторожно до гори. Та не вспів він поступитись з нею і одного кроку вперед, як тут нагло на долині двері від кухні відчинилися, а з них виглянули перестраженні лиця Василя і Юзека! Романові знова вдарила кров до голови.

— Марії зараз до хати, бо постріляю всіх, як собак! — Ревнув він до них та для скріплення своїх слів вистрілив ще раз з пістолі. Тим разом однак вже мабуть в нікого не попав, бо голови моментально пощезали, а двері з тріскотом замкнулися. По-

хвилини далося чуттє перекручування ключа в замковіому замку.

Роман відітхнув свободнійше. Знав, що застрашенні стріляниною та стогонами Тонька, оба дегенерати наївно не рушаться з хати так довго, доки він з неї не вийде. Зрештою й зовсім байдуже було йому це! І нічого вже властиво не боявся! Було йому вже дійсно все одно і найрадше оставби властиво тут, при ній...

Поволі, начебінці найбільші святощі, ступав він до гори по скриплячих ступеньках, котрих зойкі враз зі стогонами раненого Тонька, зливалися в якусь несамовиту симфонію цеї жахливої ночі.

Повернувшись назад в кімнату, з котрої недавно ще цілі і здорові вийшли, положив він дівчину на теплу ще постіль, знайшов на столі кусень свічки, засвітив її і поставив в головах ліжка.

Як нечалива матір біля вміраючої, однокої дитини, так заходився Роман біля нерухомо лежачої дівчини. В першу чергу перевязав їй рану, з котрої однак кров вже і без того перестала текти. Сотні разів перевірював мертвий пульс, слухав за биттям серця, натирал виски... Але все те надаремне! Жадної іскорки життя вже в ній не знайшов!

І тепер щойно, коли так клячав біля ліжка помершої і коли вже вся надія привернути коханій дівчині життя остаточно щезла, безмежний жаль стиснув йому серце, а рівночасно і страшна жажда помсти заволоділа ним. Мимоволі сягнув рукою до

кінці, де була пістоля. Та тут пригадався йому печалівий погляд Олі, її заплакані очі та її благальні слова: Не вбивай! Не проливай невинної крові!"

І нагло, начебто якийсь цілющий, чудодійний бальзам сплив на його печаливу душу, гоячи всі її рани. Встав з вколінок, підійшов до вікна і рукою, котрою ще перед хвилиною стискав смертоносне зализо, став зривати з вазонків цвіти, що їх Оля власною рукою сама таки для себе виплекала. Кілька китичок положив помертвій на груди та в зложені як до молитви руки, а одну, найкращу, червону, як кров, вложив з боку, в її чорні кучері. Потім зняв зі себе свій ланцюжок з медаліком Богоматері та надів його дівчині на шию, "щоб матуся, як зустрінеться зі своєю донею, бачила, що її доня, хоч коротко, хоч всого кілька годин лише, але все ж таки мала когось близького собі, когось коханого, хто хотів заопікуватися нею".

Зірвав ще кілька квіток і пристройв ними цілу суконку, аж до ніг. "Гарнож мусить виглядати його дівчина, коли в так далеку дорогу вибірається".

Причепутивши так свою любку, нахилився ще раз над нею, щоб в останнє поцілувати її. І велика, як конічовна перла, слюза впала на лицех помертвої. А йому здавалося, що це не він, лиш вона плаче. Що просить його, щоб не йшов туди, куди був намірився.

І він послухав її. І йде тепер до бараків. І жде, аж "злий злого зість"...

Грудень, 1946.

Марія Дуканова.

ЕЛЬФ

Оповідання з Життя Скитальців в Німеччині

1947

ДЕШЕВА БІБЛІОТЕКА НОВОГО ШЛЯХУ

ч. 2.

Вона змалку відріжнялась від дітей свого села. Це звичайно було тому, що її батькові забажалося взяти собі за дружину чужинку. Хлопцем він їздив у далеку країну на схід і приїхав звідти одружений. Батьки його були дуже невдоволені. Господарським, працьовитим бюргерам зовсім не імпонувала тендітна смуглява жінка, яка замість того щоб їсти і господарювати, любила сидіти склавши руки і дивитись на схід, хоча там нічого не було видко. Мати часто дорікала синові за невістку, але це не допомагало. Чужинка знала якісь чари, і великий, червоно-лиций Генріх був перед нею маленьким і покірливим мов ягнятко.

Проте стара мати все простила своїй невістці, коли та народила їй Ельзу. У Ельзи були, як у Генріха, блакитні очі і світле волосся. Мати цілком щиро і ретельно ходила, після пологів, за хворою невісткою, але та не хотіла одужувати і врешті померла. Перед смертю вона попрохала відчинити вікно і все дивилася на схід.

Після того Генріх так і не одружився, хоча батьки не раз умовляли його : женитись, а найкращі і заможні дівчата поглядали на нього прихильно. Але Генріх, у вільні від роботи хвилини, знав лише один шлях - на цвинтар, де сидів довго, спершись ліктями на коліна, і дивився як маленька Ельза грається квітами.

Коли Генріха взяли на війну, Ельзі було десять років. Старі господарювали так сяк, доки старий не помер, тягаючи на плечах сіно. Господарство мало зовсім занепасти, але фюрер, на допомогу, почав гнати зі сходу людей. Це були обшарпані, зморені і залякані істоти, і заможні, відгодовані фармери дивились на них з погордою. Адже фюрер не дарма повісив їм на грудях знак “ост”, що означало, як в старовинні часи, - раб, тобто істота нижча. Можна було змушувати їх робити скільки завгодно, навіть у свята, а годувати лише настільки, щоб мали сили працювати. Пані Штерн, бабця Ельзи, не була скаредною і свого нового робітника годувала добре, але то був вже літній чоловік, який не міг впоратись за двох колишніх господарів, і тому пані Штерн звернулася до бюргермайстра з проханням дати ще одного. Але робочої сили на той час не було, проте бюргермайстер обіцяв поклопотатись, бо був колишнім приятелем старого Штерна. І дійсно, за якийсь тиждень, привів хлопця, високого, худого, обшарпаного зі знаком “ост” на грудях.

Познайомивши господиню з робітником, бюргермайстер попередив, що хлопець небезпечний, взято його з концентраційного табору, де він потрапив за втечу з роботи, і тому радив бути обережною, класти спати лише в копарі а до хати лішче не пускати. Надалі зробивши хлопцеві суворе попередження, що коли господиня поскаржиться на нього, то він отримає добрих кілька десятків цалиць, бюргермайстер пішов.

Пані Штерн, підозріло оглядаючи свого нового робітника, запросила його до кухні і покищо дала їсти. Коли б був живий її старий, він би дав собі раду з усіким, але що могла зробити вона, стара жінка? Проте пані Штерн покладалася на бургемайстра, який був її дорадником.

А новий робітник таки виглядав досить непевно. Цьому, можливо, значно сприяло неголене чорне волосся, що вкривало мов шерсть худі запалі щоки, з випнутими вилицями, також чорне, густе волосся неохайними пасмами падало на чоло і посеред цієї буйної рослинності різко виступав тонкий кістястий ніс а з під теж волохатих брів, виблискували темні, заналі очі. Навіть Ельза, що в цей час допомагала бабці на кухні, видко злякалась. Вона вражено випростувалась і весь час поки хлопець їв, не зводила з нього очей. Але надалі вона замислилась і посмутніла, а коли хлопець випорожнив миску, нахилилася до бабці і прошепотіла щоб та дала ще.

Він звичайно був голодний, бо хапав їжу пожадливо і його, теж волохата, рука, з довгими кістястими нальцями, що тримала ложку, тримтіла. Проте їжа мало задовольняла його, найвінць він дивився так само вовком і на всі питання господині або мовчав, або відповідав хрипко, уривчасто, хоча вимовляв по німецьки досить добре. Не подякувавши господині за вечерю, як то годилося б, він звалився в кошарі на сіно і проспав мертвим сном до ранку.

Другого дня на роботі, хлопець не показав себе ані спритним ані порадним.

Треба було загноїти лощину на схилі гори, і старий робітник, якому справді була ця робота затяжка, бо гній доводилося носити на собі, все ж випередив молодшого, який працював аж надто спрохвала. Він брав на вили вдвічі меншу копу і рухався зовсім помалу. Коли господіня зауважила, що з такою роботою далеко не підеш, хлопець зробив вигляд, що не розуміє її.

Те саме було з іншою роботою. Хлопець більше удавав що працює, і здається, намовляв і старшого робітника, бо і той почав робити аби як. Нераз пані Штерн збиралася ійти поскаржитись бюргермайстрі, але її спиняв страх. Якось в размові з сусідою Фішером, вона висловила жаль на нового робітника, і добрий сусіда вирішив провчити ледацю. Він підійшов до хлопця, який щойно повернув з поля і замахнувся на нього своїм дебелим кулаком. Але треба було бачити, що сталося з тим хлощем! Він весь наїжився, як справжній хижак, і так міцно стис зап'ястя піднятої руки, що Фішер лише виляявся і вже більше не втручався. А пані Штерн по ночах довго переслідували ті темні, повні лютої ненависті очі хлопця, що горіли мов у голодного вовка. Не раз вона прокидалася спітніла від жаху і, вставши, перевіряла засуви на дверях.

Ні, лішче було його не чіпати! Бог дасть в осени роботи кінчаться і можна буде повернути його до то-

го місця звідки взято. І господиня не скаржилась бюр'єрмайстрові. Але, коли одного разу вона полізла до комори, де зберігалось зерно, її охопив справжній гнів. Зерно було облито помиям і майже цілковито попріло. (Добре що того зерна було там не багато.) Це міг зробити ніхто інший, як той недобрий хлоп! Пані Штерн вперше розкричалася на робітника. Але замість того щоб зніяковіти, знаючи свою провину і злякатись, він лише нахабно зіщулив свої вовчі очі, і показав в злій усмішці вибитий зуб. Він глузував з неї, удаючи що не розуміє її. Але це вже було занадто! Пані Штерн випростувалася і попрямувала до кімнати, щоб одягти шаль і піти до бюр'єрмайстра, але тут на перешкоді стала Ельза. Ця неможлива дівчинка охопила пию бабці руками і так почала благати не скаржитись бюр'єрмайстрові, що пані Штерн нічого не лишалася, як скинути свою шаль і залишитись дома.

Ельза вдачею безперечно вийшла в мати і вміла лагідність і слухняність поєднати зі страшною унертістю. Пані Штерн це надто добре знала, але треба було розуміти, що в цій дівчинці була єдина мета її існування і бабці навіть недоліки онучки здавалися милими.

І раптом з хлопцем щось сталося. Почалося з того, що очі йому перестали вібліскувати злісно з під брів, замість того в них зявився вираз задуми і допитливості. Ніби хлопець хотів щось спитати але не важився. Пані Штерн нераз ловила на собі

цей допитливий погляд, але доки вона встигала спітати, що йому треба, хлопець відходив геть. Також почав він уважніше ставитись до роботи і несподівано, виявив що з доброї волі з нього був би таки не ноганий робітник. Пані Штерн не лишалася в боргу і подарувала йому старий одяг небіщика Штерна. І коли хлопеть, в неділю, поголив своє підборіддя і одяг костюм, то пані Штерн несподівано виявила, що хлопець зовсім не виглядає таким страшним волоцюгою, як це її здавалося з першу. На самперед, він трохи поправився, щоки йому вже не були затягнуті в середину, а мали вигляд як у звичайної, трохи худорлявої людини, і зуби він вже не стискає так упурто, ніби хотів зломати собі шелепи. Цю зміну, пані Штерн взяла за рахунок свого господарського вміння поводитись з наймитами, але цей раз вона помилилася.

Колиб пані Штерн вміла спостерігати, вона б виявила, що в цій історії не аби яку ролю відіграла саме її онучка Ельза. Але пані Штерн занадто була обтяжена господарськими справами, до того всілякі тонкі відтінки переживань мало знайшли відгуків в її спокійній душі селянки, коло інтересів якої обмежувалось господарством, одягом та недільним відпочинком. Коли до цього додати роки...

Ах роки, роки. Легко сказати—прожити шістдесят років! І хоч пані Штерн виглядала ще досить спільною і бадьорою, але ніхто не знати як ввечер соліліц її ноги і поперек. І ця дрімота, що охоплювала

лід час відпочинку. Ельзі, звичайно смішно, коли бабуля ввечер, тримаючи ложку в руках, схиляє голову і починає з легка храпіти, але колись і сама пані Штерн сміялася зі своєї бабці...

Отже пані Штерн було не до спостережень, і коли вона помічала, що Ельза трохи повеселішала і часом охоче допомагає бабці в господарстві, то це лише тішило стару, і вона це відносила на рахунок апетиту, який у Ельзи, з деякого часу, значно поліпшився.

Взагалі Ельза спричинялася до постійної турботи пані Штерн. Худенька, хороблива дівчинка зовсім не була подібна до своїх подруг, здорових, червонолиціх дівчаток. В цьому, звичайно, була провіна Генріха, який взяв собі за дружину міську дівчину а до того чужинку. Рід Штернів завжди був здоровий і міцний. Але все те не заважало пані Штерн безмежно любити онучку і вважати її за найкращу з дітей, тим більше, що Ельза вчилася добре і в школі далеко випередила своїх товаришів. Турбувалася лише пані Штерн її відлюдність. Замість того щоби бавитись з дітьми, Ельза заходила в закуток і сиділа там спершись ліктями на коліна та дивлячись десь за хмару. А коли бабця питала де вона дивиться і що там є цікавого, Ельза відповіла, що розповідає собі казки. Навіть в ляльки вона бавилася не так як усі дівчатка, і коли інші варили обід з піску у маленьких глечиках, або вбирави своїх ляльок і колихали їх, як це

робили їхні мами, — Ельза видко, нудьгуvalа, врешті відходила геть і сівши десь окремо вигадувала всілякі історії, в яких ляльки були діевими особами.

Пані штерн не розуміла онучки, всі її примхи, думала, походять із за слабкого здоровля і намагалася наповнити онучку їжею. Проте це мало помагало і дівчинка лишалася такою ж дивною.

На той час коли до оселі прийшов новий робітник, Ельзі минув дванадцятий рік. Була вона нескладна, як більшість з дівчаток — ігідлітків, іщупленька з трохи завеликою головою, яка здавалось занадто тяжкою для тоненької, завжди витягнутої шийки, з двома білявими, тugo заплетеними косицями, що обрамляли худеньке, злегка зкрите ластовинням личко, на якому виглядали занадто великими, округлі, блакитні очі, що завжди дивилися зачудовано і здивовано, ніби те, що бачили навколо було цілком несподіване і дивне.

Новий робітник з початку не звертав ніякої уваги на Ельзу тай вона теж ніби уникала його і намагалася не траплятись на очі. Але з деякого часу, коли хлопець почав пристягуватись до мешканців будинку, зір його спинився на Ельзі. До цього спричинилося одне дивне явище.

Повернувшись якось з роботи до копари, де він спав, хлопець сівши на сіно, вкрите грубим коцом, намацав рукою клунок, завязаний в хустку. Розгорнувши його, він знайшов там білий хліб,

посмарований маслом, овочі, тісточка і солодощі. Не раздумуючи довго він узяв все це, а в ранці ще номітив вголовах глечик з молоком. З того часу, що вечора, він знаходив у себе на ліжку клунок зі всілякими смачними речами, які не давалися на кухні. Врешті це його зацікавило. Звичайно того не могла робити господиня. Бо простіше було дати йому це за вечерою. Хоч правда, тоді слід було дати і старшому робітникові і може саме це спиняло господиню. Але згадавши підозрілі погляди пані Штерн, хлопець цілком слушно відкинув думку, що ці дарунки могли йти від неї. Старий робітник теж нічого не міг йому сказати, крім згадок про те, які смачні речі пекла йому його жінка дома на батьківщині. Тоді хлопець вирішив підуть. На деякий час його думка спинилася на родичці пані Штерн, Марті, яка часто відвідувала її і часом допомагала по господарству. Це була молода, червонолиця, опецькувата жінка, сміхотлива і говірка. Чоловік її був на війні і хлопщеві запало в голову, що молода жінка залип'ється до нього. Одного разу він став їй на дорозі і нахабно зазирнув в очі. Але треба було бачити як та жіночка розгнівалася! Вона крикнула, щоб жалогідний “ост” знав своє місце і обляла його таким зневажливим поглядом, що хлопець відкинув всякий сумнів, що до щирости її гніву. Добре ще, що молода жінка нікому не поскаржилася (видко боялася загальної зневаги) а лише проходила повз нього

з високо підведеною головою та пишно складеними устами.

— Але врешті все зясувалося. Якось повертаючи з роботи раніш ніж завжди, хлопець побачив, що з копари, де він спав, хтось вийшов. Тоді він сховався за ріг і визирнувши звідти побачив Ельзу. Вона йшла підплігуючи і наспівуючи пісеньку. На далі она звернула до саду, в повітрі майнула її блакитна спідничка і біляві коски, і зникли за кущем.

З того часу приходячи на кухню обідати або вечеряти, хлопець шукав очима Ельзу і, коли дівчинка була там, задумливо і уважно поглядав на неї. А одного разу, коли пані Штерн не було в дома, а Ельза прибирала в кухні, він взяв в неї мітлу і допоміг замести. Потім він направив ручку до мітли, яка погано трималась.

На далі, приходячи з роботи, або в неділю, він допомагав Ельзі в її невеличких господарських обовязках. Дівчинка спочатку соромилася, червоніла і намагалася втекти, але надалі зробилася сміливішою і навіть почала вступати до розмови.

Одного разу, побачивши в руках Ельзи книжку, хлопець попросив щось почитати, але у Ельзи були книжки лише німецькою мовою, якою він хоча говорив добре але читав повільно. Тоді Ельза роздобула десь книжку чеською мовою і дуже задоволена, дала йому. Але виявилося, що по чеськи він теж не розуміє і тут Ельза вперше дізналася, що він є з далекого краю, який зветься Україною.

їною. Так вони потоваришували. І Ельза, яка не вміла знайти товаришів серед однолітків, почувала себе цілком добре в товарстві похмурого і відлюдного хлопця. Тепер вона сама напрошувалась у бабці віднести на поле робітникам обід, а хлопець, якого вона навчила цілком вірно називати Іваном, побачивши з далеку її маленку постать, кідав роботу і йшов на зустріч, щоб взяти тяжкий кошик з їжею. А зустрівши широко відкритий погляд блакитних очей, які сяли любовно і радісно, усміхався до неї тихо і лагідно, і від того його похмуре обличчя ставало дивно дитячим і добрым.

В неділю старий робітник ішов у сусідне село до свого односельчанина, який працював там, а Іван спускався до річки, лягав на траву, закинувши руки за голову і дивився в ясну блакить неба. Вони ніколи не умовлялись про побачення, але Іван знов, що Ельза прийде і, коли чулися легкі кроки, підводився на лікоть і повертає до неї привітне обличчя.

Ельза підходила, заклавши руки за спину, і по дитячому казала:

—Бабуня пішла до кірхи.

Потім вона сідала десь на камені.

Іван брав камінчик і, кинувши його у воду, казав:

—У нас дома річка, Дніпро. Широ-ока пароплави ходять.

—Як Рейн? — питала Ельза.

Іван зневажливо морців носа.

— Де там Рейн... Далеко Рейну. Дніпро такий широкий, що як станеш на одному березі, то другий ледве побачиш. А вода чиста, прозора, і береги пісчані. Коли ляжеш — ніби на килим. Мягко, пріємно. Не те що тут. Г люди інші.

На цьому Іван різко піпурляв камінням і обличчя його ставало недобрим і похмурим

— У нас біля мосту, теж є пісок.—наївно і винувато говорила Ельза.

На деякий час вони замовкали, але на далі Іван знову починав згадувати свій край, де степи як море, де хатки тонуть у вишневих садках, а квіти великі і яскраві мов сонце.

Ельза слухала витягнувши шийку і широко розплющивши очі. Її дуже цікавило, чи в тих квітах живуть ельфи? Але Іван про це нічого не міг сказати. Проте Ельза була переконана, що в тих квітах мають жити ельфи. Вона це напевно знає. Це такі маленкі, гарненькі істоти, подібні до людей, тільки мають крильця як у метеликів. Вони дуже добрі і нікому не роблять зла. Коли ж квітки зривають, вони вмирають. Тому Ельза не любить зривати квіти. Їй завжди жалко.

Іван знову лягав закинувши за голову руки і дивився у небо. Він читав у книжках про ельфів, але то були казки, в житті ж навряд чи є ельфи.

Це Ельза гаряче заперечила. Вона знала, що далеко за морем є такий край, де живуть великі

ельфи, такі як звичайні люди. Там дуже гарно. На деревах ростуть смачні овочі і живуть штахи, які вміють надзвичайно гарно співати. А квіти велики і яскраві як і в тому краю, звідки приїхав Іван. А може ще й більші.

Іван слухав мовчкі, але його похмуре обличчя світлішало, а очі, що дивилися у небо, ставали замріялими, ніби і він починає бачити той незвичайний край, де живуть ельфи і де, напевне, ніхто не носить знак “ост”.

Одного разу, слухаючи Ельзу, Іван лагідно доторкнувся рукою до її білявої голівки і, усміхаючись сказав:

— Ельф!

— Ельза підвела на нього запитливі очі.

— Де ельф?

— Ти Ельф, — все також лагідно усміхаючись сказав Іван.

Ельза зашерчливо похігала головою. Вона не могла бути ельфом, бо не мала крил. А ельфи всі літають. Але крила можна роздобути. . .

І Ельза розповіла свою улюблену казку про дівчинку, яка хотіла зробитись ельфом і пішла до лісового царя, щоб здобути собі крила. Але скільки треба було подолати перешкод, щоб дістатись до лісового царя! А врешті, коли вона дісталася, цар, вислухавши, сказав, що справа тяжка, бо треба за те віддати серце. Дівчинка злякалася і хотіла вертати до дому, але цар стукнув палицею, і дівчи-

нка побачила закутого в ланцюги, принца ельф. Він лежав такий блідий, такий нещасливий. І тут почувся голос, який говорив:

— Віддай своє серце — врятуєш принца!

І дівчинці стало так жалко бідного принца, що вона віддала своє серце.

Тоді упали ланцюги, принц підвівся здоровий і радісний і простяг до неї руки.

І в цей час дівчинка відчула, що в ней виростають крила. Тоді вони з принцем узялися за руки і полетіли в той край, де живуть ельфи.

Так минав час. Надходила осінь, Робітники кінчали роботу на полях, а господиня готувала овочі та ярину і зносила у льох. Ельза допомагала бабці, але яка там користь з тієї допомоги. Тільки дякуючи Марті та ще Іванові, давала собі раду пані Штерн. Особливо вона була задоволена з Івана, він допомагав їй зносити тяжкі цебри і взагалі показував себе дуже ретельним і дорадним. Пані Штерн остаточно вирішила лишити його в себе, коли сталася одна досить звичайна подія.

В горах загорілася клуня із соломою. Збитки не були великі, але господар соломи, Шнайдер, дуже розілостиився і зібравши сусідів баворів почав наполегливо вимагати, щоби винуватця було як слід покарано. А тому, що він бачив недалеко від місця пожежі цього вовкулака оставця Іvana, то і просив добрих сусідів допомогти йому провчити цього хлопа.

Іван саме складав солому, коли до нього підійшов гурт ощеп'якуватих, дебелих баверів, озброєних вилами та палицями. Він спочатку, лишивши роботу, запитливо підивився на них, чекаючи, що його покличуть на допомогу в якісь роботі, але раптом, з недобрих облич та загрозливих рухів, відчув небезпеку, і оглянувшись, мов зацькований звір, кинувся тікати. Але на дорозі йому став млинар а саме в цей час підскочив сам Шнайдер і з усієї сили вдарив палицею. Іван заточився і ледве не впав, але відразу вишростався і, дико поводячи очима та схиливши, мов бугай, голову, кинувся на баворів. Та боротьба була занадто нерівна і незабаром він впав, закриваючи голову. Бавори працювали мовчки, навіть без особливої злости, було чути лише як приглушеного і м'яко падали удари, ніби добра господиня вибивала пуховик.

І раптом в повітрі пронісся високий тоненький крик, повний жаху.

—Іване! . . .

Бавори не встигли опам'ятатись, як з гори десь майнула блакитна спідниця та дві біляві коски, і невеличка постать, з криком одчаю, продержлася крізь гурт баворів і виала на напівпритомне тіло.

Це була Ельза.

Охочивши нию Івана, уся здригаючись від плачу, дівчинка намагалася закрити його своїм щупленським тілом.

Бавори спинилися, зашитливо і тупо дивлячись на Шнайдера. Але він не встиг ще відкрити рота, як підійшла закехана пані Штерн, яка на цей раз прінесла обід разом з Ельзою. Поставивши на землю обід і узявшись в боки, вона сердито почала докорятити за те, що без її дозволу, насмілилися бити її робітника. Підійшли ще люди а згодом і сам бюргермайстер, який теж працював у полі. Шнайдер у своє вишравдання почав сипати обвинувчення проти покараного, яке підтримали його співучасники.

Тим часом Іван заворувався і витерши рукавом кров, що текла з голови і засліплювала очі, спробував усміхнутись до Ельзи, яка все ще конкульсійно стискувала руками його шию. Він навіть сказав їй потихеньку, що йому зовсім не боляче, і спробував сісти, опираючись долонями в землю.

Врешті бюргермайстер видав наказ забрати Івана, до з'ясування справи, і два бавори допомогли Іванові підвстись.

Пані Штерн взяла Ельзу, яка хоча вже не плакала але не переставала тримтіти. Коли ж Івана привели, вона знову заплакала. І тут треба було, щоб млинар, який мав любов до дотепів, пожартував:
—Чого плачеш? Повісять твого Іvana. Капут.

Дівчинка враз перестала плакати, очі їй розкрилися широко, ніби вона побачила щось жахливє, вона розтулила уста, видко щось хотіла сказати, але замість того заточилася і склонилася на руки

пані Штерн, яка своєчасно підхопила її.

Дівчинка так зблідла, ніби в ній не лишилося ані краплинки крові. Пані Штерн почала лаяти млинаря, але було вже за пізно. Ельза знепритомніла.

Справа з Іваном з'ясувалась того таки дня. Виявилось, що солому запалили діти Шнайдера, бавлячись сірниками. Це бачили інші діти, які й розповіли про те. Івана відразу ж відгустили і він повернув до хати. Але з Ельзою було гірше, у дівчинки відкрилася горячка, вона не пізнавала бабці і марила. Перелякану пані Штерн покликала лікаря, який оглянувши Ельзу сказав, що хвороба скидається на запалення мозку.

На ранок Ельзі ніби покращало, вона впізнала бабцю і спітала про Івана. щоб потішити її, пані Штерн пішла до клуні, де лежав Іван і покликала до Ельзи.

Побачивши Івана, дівчинка радісно усміхнулася, а коли він схилився до неї, витягла з під копца тоненькі рученята і обнявши Івана за шию, тихо прошепотіла, що вона його дуже любить. Іван хотів щось відповісти, але вуста йому задрожали і він лише погладив тремтячою рукою біляву головку.

Надалі дівчинка звільнила шию Івана і відкинулась на подушку, а коли він заглянув їй в лицце, то побачив, що Ельза, зморщивши чоло, уважно і напружено вдивлялася в кут кімнати. Коли ж Іван спітав, де вона дивиться, Ельза відповіла, що прийшов ельф, який чекає на неї.

Дівчинка марила.

На третій день Ельза померла. Похорони пройшли урочисто, зібралися майже все село. Дівчата - підлітки несли квіти, а хлопчаки труну. Сам бург'єрмайстер вів під руку пані Штерн, яка враз постарішла років на двадцять. Пастор сказав урочисту промову, про щастя молодих незайманих душ, які покидають земне життя. Потім всі розійшлися, але бург'єрмайстер не лишив пані Штерн, і до вечора просидів у неї втішуючи. Він говорив про те, що Ельза завжди була хоробливою, отже рано чи пізно цього треба було чекати. Ще добре що так скінчилося, бо одужання після запалення мозку дає погані наслідки. Ліпше вже бачити свою дитину в могилі аніж не при розумі.

Коли опустилися сутінки, бург'єрмайстер попращався з панею Штерн, побажавши їй доброї ночі і пішов до дому. Шлях його лежав через цвинтар, і проходячи стежкою він, на своє велике здивування, біля свіжої, пішно убраної квітами могили Ельзи, побачив схилену щестать, в якій пізнав робітника пані Штерн, Івана. Він хотів було зробити зауваження, що хлоцець може зім'яти квіти, але потім роздумав і пішов геть.

А Іван ще довго стояв на колінах, потім підвісився і, оглянувшись, сів на кам'яну плиту сусідньої могили.

Сутінки вже давно обгорнули стрункий ряд, охайнно прибраних пам'ятників, під якими спочивали чужі, далекі люди суврої країни, які колись

жили, рухались, любили і ненавиділи. І серед них була Ельза, маленька дівчинка, що випадково потрапила на життєвий шлях земного існування.

— Ельф... — прошепотів Іван і спершись об пам'ятник зацлющив очі.

І раптом він відчув, що хтось легенько доторкнувся до його волося. Це напевне був вітер, але Іванові здалося що то Ельза. Легка усмішка майнула йому на устах і він весь поринув в приемну напівсвідомість.

І тоді він побачив легкий гурт прозорих постатей з крильцями за спинами. Вони весело порхали навколо одного Ельфа, що стояв розгублений і задуманий. Надалі вони взяли його за руки і потягли за собою і тоді і цей ельф махнув крилами і так легко спорхнув з товаришами. Але раптом він оглянувся і Іван пізнав Ельзу. Вона радісно усміхнулася до нього і хитнула рукою, ніби віталася, йому здавалось, що вона хоче щось сказати, але ельфи все тягли її, гурт потроха віддалявся, ставав прозорішим і нарешті розтанув.

Ельфи понесли Ельзу до свого краю, де квітуть квіти великі і яскраві мов сонце, де нема зла, несправедливості, неволі...

1946 р.

Друкарня Нового Шляху

друкує:

- Часописи
- Книжки
- Памфлети
- Летючки
- Наголовні Листи
- Коверти
- Бизнесові Картки
- Привязки (Тегс)
- Базарові Тикети
- Стейтменти
- Інвойси
- Адресові Наліпки
- Обіжні Листи
- Календаріюм (Педс)
- Тикети вступу
- Тикети до передержки
- Шери
- Цертифікати
- Купони
- Грамоти
- Бизнесові вивіски
- Календарі
- Катальоги
- Молитвенники
- Бизнесові Форми
- Білянсові Зіставлення
- Мапи і пр.

Замовлення на друкарські роботи
і часопис слати на адресу:

NEW PATHWAY
Box 3033, — Winnipeg, Man.
Phone 56 257